

УДК 351

О. В. Банчук-Петросова,
к. держ. упр., доцент, доцент кафедри конституційного, міжнародного права
та публічно-правових дисциплін, Київський інститут інтелектуальної власності
та права Національного університету "Одеська юридична академія", м. Київ
ORCID ID: 0000-0001-8426-1475

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.1.79

ПАРАДИГМА ІНТЕГРАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

O. Banchuk-Petrosova,
PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Constitutional,
International Law and Public Law Disciplines, Kyiv Institute of Intellectual Property
and Law of the National University "Odessa Law Academy", Kyiv

THE PARADIGM OF INTEGRATION OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Зазначено, що держава має великі можливості для впливу на економічне життя в цілому та зовнішньоекономічну сферу зокрема. Традиційно роль держави полягала у створенні та включенні в дію тонкої системи непрямих регуляторів економіки країни, що відповідають соціальним цілям всього населення. Перехід на нову парадигму ЗЕД потребує нового теоретичного осмислення багатьох понять ЗЕД на територіальному рівні. Традиційне поняття регіону (як частини країни, що відрізняється від інших територій сукупністю природних, історично сформованих щодо стійких економіко-географічних та інших особливостей, або групи держав, що є окремим економіко-географічним або близьким за національним складом і культурою, або однотипним за суспільно-політичним ладом район світу, застосовується в економічній і особливо економіко-географічній літературі досить широко. Однак специфіка ЗЕД, на наш погляд, визначає трансформацію цього поняття, зокрема, як обмеження критеріїв регіону стосовно ЗЕД доцільно розглядати однорідну сукупність зовнішньоекономічних зв'язків, методів, засобів торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, валютно-фінансових та кредитних відносин.

Запропоновано виділити п'ять економічних функцій, що виконуються урядом у процесі регулювання економіки: забезпечення правової бази та суспільної атмосфери, що сприяють ефективному функціонуванню ринкової системи; захист конкуренції; перерозподіл доходу та багатства; коригування розподілу ресурсів із метою зміни структури національного продукту; стабілізація економіки, тобто контроль за рівнем зайнятості та інфляції, що породжуються коливаннями економічної кон'юнктури, а також стимулювання економічного зростання. Такий теоретико-методологічний підхід до усвідомлення ролі держави в економіці є досить позитивним, оскільки він, на наш погляд, забезпечує взаємопоєднання аспектів державного регулювання на базі інституційної та ринкової теорії суспільного розвитку. Крім того, він сприяє виявленню основних напрямів державної діяльності щодо пом'якшення недосконалої ринку, доповненню механізму ринкових взаємодій, що забезпечує досягнення цільової установки розвитку будь-якої економічної системи — максимізації суспільного добробуту, створення комфортного середовища для господарської діяльності населення та підприємництва.

It is noted that the state has great potential to influence economic life in general and the foreign economic sphere in particular. Traditionally, the role of the state has been to create and implement a subtle system of indirect regulators of the country's economy that meet the social goals of

the entire population. The transition to a new paradigm of foreign economic activity requires a new theoretical understanding of many concepts of foreign economic activity at the territorial level. The traditional notion of a region (as a part of a country that differs from other territories by a set of natural, historically formed, relatively stable economic-geographical and other features, or a group of states that is a separate economic-geographical or close in national composition and culture, or similar in social structure). However, the specifics of foreign economic activity, in our opinion, determine the transformation of this concept, in particular, as limiting the region's criteria for foreign economic activity, it is advisable to consider a homogeneous set of foreign economic relations; means of trade and economic, scientific and technical cooperation, monetary, financial and credit relations.

It is proposed to identify five economic functions performed by the government in the process of regulating the economy: providing the legal framework and social atmosphere that contribute to the effective functioning of the market system; protection of competition; redistribution of income and wealth; adjusting the allocation of resources in order to change the structure of the national product; stabilization of the economy, ie. control over the level of employment and inflation caused by fluctuations in economic conditions, as well as stimulating economic growth. This theoretical and methodological approach to understanding the role of the state in the economy is quite positive, because, in our opinion, it provides a combination of aspects of state regulation based on institutional and market theory of social development. In addition, it helps to identify the main directions of state activity to mitigate market imperfections, complement the mechanism of market interactions, which ensures the achievement of the goal of any economic system — maximizing social welfare, creating a comfortable environment for economic activity and entrepreneurship.

Ключові слова: державне регулювання, соціальні цілі, зовнішньоекономічна діяльність, територіальний рівень, зовнішньоекономічні зв'язки, суспільний розвиток, механізм ринкової взаємодії.

Key words: state regulation, social goals, foreign economic activity, territorial level, foreign economic relations, social development, mechanism of market interaction.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Держава має великі можливості для впливу на економічне життя в цілому та зовнішньоекономічну сферу зокрема. Традиційно роль держави полягала у створенні та включенні в дію тонкої системи непрямих регуляторів економіки країни, що відповідають соціальним цілям всього населення. Перехід на нову парадигму ЗЕД потребує нового теоретичного осмислення багатьох понять ЗЕД на територіальному рівні.

В економічній літературі регулювання економіки визначається як цілеспрямовані процеси, що забезпечують підтримання або зміну економічних явищ та їх зв'язків, державне регулювання економіки — як "вплив на діяльність суб'єктів господарювання та ринкову кон'юнктуру з метою забезпечення нормальних умов функціонування ринкових механізмів, вирішення економічних та соціальних проблем" [2]. Розвиток глобалізаційних процесів, становлення геоekonomіки не змінює змістовної суті цих понять.

Традиційне поняття регіону (як частини країни, що відрізняється від інших територій сукупністю природних, історично сформованих щодо стійких економіко-географічних та інших особливостей, або групи держав, що є окремим економіко-географічним або близьким за національним складом і культурою, або однотипним

за суспільно-політичним ладом район світу, застосовується в економічній і особливо економіко-географічній літературі досить широко. Однак специфіка ЗЕД, на наш погляд, визначає трансформацію цього поняття, зокрема, як обмеження критеріїв регіону стосовно ЗЕД доцільно розглядати однорідну сукупність зовнішньоекономічних зв'язків, методів, засобів торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, валютно-фінансових та кредитних відносин.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науковою базою дослідження стали роботи вітчизняних науковців, що досліджують розвиток зовнішньоекономічної діяльності України в світовий простір. Так, серед науковців, які досліджували теоретичну частину організаційно-правового регулювання імпорту на територію України є: Голубєва В.О., Зима О.Т., Стрельченко О.Г. Особливості парадигми інтеграції зовнішньоекономічної діяльності України в світовий простір досліджували: Барзилович А.Д., Митич С.П., Коваленко І.А.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою проведеного в поданій статті дослідження є визначення особливостей парадигми інтеграції зов-

нішньоекономічної діяльності України в світовий простір.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Економічна діяльність держави, підприємств, фірм із розвитку зовнішньоекономічних зв'язків охоплює на регіональному рівні всі сегменти ЗЕД: зовнішню торгівлю, експорт, імпорт, іноземне кредитування, іноземне інвестування, спільне здійснення коїться з іншими країнами проєктів, але рівень свободи цієї діяльності регулюється угодами. У, наприклад, угодами про розмежування повноважень між Україною та її суб'єктами. Тому видається, що 1) зовнішньоекономічна діяльність на регіональному рівні має більш тонкий зміст; 2) для кожного регіону, виходячи зі специфіки господарського комплексу та інституційних умов господарської діяльності правомірне вибіркове формування змістовної суті зовнішньоекономічної діяльності.

Поняття "парадигми ЗЕД" регіону має відбивати нове концептуальне бачення ЗЕД країни. Зміна змістовної суті парадигми ЗЕД на регіональному рівні зумовлено переходом від соціалістичної планової державної економіки, з практично єдиним власником в особі держави та централізованою системою управління, зокрема ЗЕД, до ринково орієнтованої економіки. Таким чином, у поняття нової парадигми ЗЕД регіону автор вкладає такий зміст; це теоретичний підхід, втілений у системі понять зовнішньоекономічної діяльності, і який виражає концептуальну схему постановки проблем ЗЕД на регіональному рівні, їх вирішення методами, що переважають у ринковій економіці.

Функції держави у регулюванні економіки, зокрема зовнішньоекономічної сфери, напрями регулювання, використовувані державою форми та методи, висвітлені у науковій літературі досить широко. Так, В.О. Голубєва виділяють п'ять економічних функцій, що виконуються урядом у процесі регулювання економіки: забезпечення правової бази та суспільної атмосфери, що сприяють ефективному функціонуванню ринкової системи; захист конкуренції; перерозподіл доходу та багатства; коригування розподілу ресурсів із метою зміни структури національного продукту; стабілізація економіки, тобто контроль за рівнем зайнятості та інфляції, що породжуються коливаннями економічної кон'юнктури, а також стимулювання економічного зростання [1]. С.П. Митич до основних видів державної діяльності з регулювання економіки відносить застосування контролю, громадське споживання, державне виробництво, витрати на державне забезпечення, державну фіскальну систему [3, с. 267].

На наш погляд, всі ці теоретичні погляди вірні, але водночас і досить дискусійні, оскільки не враховують запровадження у 50-ті роки ХХ ст. в економічну теорію понять нормативно-законодавчої та творчо-виконавчої ролі держави. Як показав аналіз О.Г. Стрельченко, без їхнього обліку відбувається підміна завдань державного регулювання факторами, видами державної діяльності [4, с. 86]. Роль держави у регулюванні ЗЕД визначається настроями у суспільстві, рівнем розвитку та ступенем відкритості економіки, технологічністю суспільного розвитку, якістю державного управління тощо, що дозволяє, на нашу думку, у сучасних умовах ступінь втручання держави в економіку обмежити нормотвор-

чою діяльністю, що прописує цільові установки, принципи, норми поведінки суб'єктів господарювання у відносинах з державними органами. Такий теоретико-методологічний підхід до усвідомлення ролі держави в економіці є досить позитивним, оскільки він, на наш погляд, забезпечує взаємопоєднання аспектів державного регулювання на базі інституційної та ринкової теорії суспільного розвитку. Крім того, він сприяє виявленню основних напрямів державної діяльності щодо пом'якшення недосконалості ринку, доповненню механізму ринкових взаємодій, що забезпечує досягнення цільової установки розвитку будь-якої економічної системи — максимізації суспільного добробуту, створення комфортного середовища для господарської діяльності населення та підприємництва.

Ступінь впливу держави на економіку прийнято оцінювати за часткою податків або держзвдатків у валовому внутрішньому продукті (ВВП). Цей показник входить до найважливіших характеристик будь-якої моделі економічного розвитку [5]. Для регіону можливе обчислення аналогічного показника у структурі ВРП (валового регіонального продукту).

Дискусії про роль держави в економічному та соціальному розвитку особливо загострюються на етапах реформування, подібних до того, який переживає зараз Україна. Вступивши шлях ринкових перетворень, країна опинилася у певному теоретичному вакуумі у питаннях неоекономічної теорії, а й у питаннях державного регулювання ЗЕД. Поглянути це питання під новим кутом зору можна, спираючись на світовий досвід еволюції ролі держави.

Економісти класичного спрямування (Адам Сміт та ін.) обмежували її здійсненням життєво необхідних суспільству громадських робіт, підтриманням законності та правопорядку, обороною країни. Головним завданням держави у цей період було перерозподіл ресурсів. На це вплинули марксистські та соціалістичні концепції, що орієнтують владні структури на вирівнювання доходів; збільшилася державна функція перерозподілу доходів. Перерозподіл доходів, тобто зниження доходів багатих та підвищення добробуту бідних, стало розглядатися основним завданням економічної політики.

Таким чином, згідно з цією теорією, зміна сукупних запасів споживчих та інвестиційних товарів в основному впливає на рівень виробництва та зайнятості. Тому кейнсіанство заохочує активне втручання держави у економіку у вигляді дискреційної фіскальної політики.

Основними заходами державної підтримки у цей період розглядалися: програма громадських робіт, виплати безробітним, розширення держсектора, використання гнучких податкових схем, запровадження державних пенсійних систем, а також різних форм допомоги особам з доходами, нижчими за певний рівень.

Нині найефективніше кейнсіанські методи фіскальної політики використовують нові індустріальні країни Азії: Гонконг, Малайзія, Таїланд, Сінгапур, Тайвань. Серед промислово розвинених країн досить активно проводять політику гнучкої зміни податкових ставок та державних видатків Нова Зеландія, Австрія, Великобританія, Австралія, США, Японія, Швеція, Швейцарія. Україна, де довгі роки існувала жорстка система централізованого планування і традиційно було велике втручання держави в економіку, за рівнем ефективності фіскальної політики по-

ступається не тільки більшості промислово розвинених країн, а й багатьом державам, що розвиваються.

Великі технологічні зміни, що розпочалися у світовій економіці після Другої світової війни, у поєднанні з концепцією суспільних благ дозволили державам відповідати за пропозицію цілої низки товарів, важливих для економіки держав у цілому. У цей період розвивається поняття "екстерналітєз" (зовнішніх неринкових ефектів), оскільки розширення ролі держави в економіці дозволило не відображати в ціні товарів позитивні або негативні "екстерналітєз". Заходи урядів стали збільшувати вартість виробництва з небажаним ринковим ефектом та зменшувати вартість товарів із корисним ефектом. Концепція "екстерналітєз" була використана для розширення ролі громадського сектора у таких сферах як охорона здоров'я, освіта, наука, транспорт, підготовка кадрів тощо. Тобто держава використала регулюючі можливості, недоступні приватному сектору. Обґрунтуванням безпосередньої участі держави у виробництві через підприємства держсектора служило твердження, що у приватному секторі немає таких кваліфікованих управлінців, як у громадському секторі. Через великі масштаби деяких видів діяльності були потрібні такі ресурси та знання, які могла генерувати лише держава. Для успішного здійснення деяких видів діяльності залучалася інформація, що є лише у громадському секторі. Ці моменти стали основою побудови концепції "раціонального незнання", за якою для індивідуумів типова ситуація перевищення витрат із придбання інформації над потенційною користю від неї. У цей час панував уявлення, що може краще визначити, які товари є життєво важливими. Тим самим визнавали, що рішення держави мають замінювати ринок. Тому законодавство стимулювало за допомогою оподаткування, надання кредитів, полегшення доступу до іноземної валюти, інвестування виробництва життєво важливих товарів.

ВИСНОВКИ

Глобалізація економічних відносин зобов'язує всі країни пристосовуватися до існуючих реалій, відносин, продиктованих розвиненими країнами. Відповідно до трьох взаємопов'язаних типів соціальних протиріч наших днів, виділених у зв'язку зі становленням глобальної структури людського суспільства, геоeкономіки, об'єктивними тенденціями вбудовування зовнішньoeкономічних зв'язків регіонального рівня у міжнародний поділ праці є глобалізація, що характеризує тенденцію інтеграції; регіоналізація, що відбиває тенденцію інтеграції у країні, і суверенізація як прагнення народів, країн і регіонів до самовизначення. Всі вони вступають один з одним у певні протиріччя, що вимагають свого вирішення. Це, на нашу думку, зумовлює необхідність усвідомлення специфічної ролі держави під час входження до світогосподарської економічної системи. Необхідно бачити позитиви та негативи втягування у світогосподарські відносини та відповідно будувати регулюючу політику держави.

Література:

1. Голубєва В.О. Організаційно-правове регулювання зовнішньої торгівлі лікарськими засобами в Україні та країнах Європейського Союзу. 2020. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/>

download/58/1042/23011?inline=1. DOI <https://doi.org/10.30525/9789934588631.07>

2. Клунко Н. Зарубежный опыт импортозамещения в фармацевтической отрасли как пример для Украины. 2012. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekukrr_2012_6_4

3. Митич С.П. Особливості державного регулювання і контролю у сфері виробництва та обігу лікарських засобів в Україні. Наука і правоохорона. 2018. № 1. С. 262—269.

4. Стрельченко О.Г. Характеристика дозволів як різновиду засобів забезпечення законності у сфері обігу лікарських засобів. Правова позиція. 2019. № 2. С. 84—89.

5. Сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами УКТЗЕД. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/f11>

References:

1. Holubieva, V. O. (2020), "Organizational and legal regulation of foreign trade in medicines in Ukraine and the countries of the European Union", available at: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/58/1042/23011?inline=1> (Accessed 10 Sept 2021). DOI <https://doi.org/10.30525/9789934-588631.07>

2. Klunko, N. (2012), "Foreign experience of import substitution in the pharmaceutical sector as an example for Ukraine", available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekukrr_2012_6_4 (Accessed 10 Sept 2021).

3. Mytych, S. P. (2018), "Features of state regulation and control in the field of production and circulation of drugs in Ukraine", *Nauka i pravookhorona — Science and law enforcement*, vol. 1, pp. 262—269.

4. Strelchenko, O. H. (2019), "Characteristics of permits as a variety of means of ensuring the legality of the circulation of drugs", *Pravova pozytsiia — Legal position*, vol. 2, pp. 84—89.

5. State Fiscal Service of Ukraine (2021), "Total volume of import and export in terms of commodity positions by UKTZED codes", available at: <http://sfs.gov.ua/ms/f11> (Accessed 10 Sept 2021).

Стаття надійшла до редакції 04.01.2022 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73